

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд

на докторант на самостоятелна подготовка

Автор на дисертационния труд: **АНДРЕАН ДЖОЕ**

Тема на дисертационния труд: **„ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ЛИДЕРИТЕ
ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ЕРАТА НА
КРЪГОВАТА ИКОНОМИКА“**

Рецензент: проф. д-р Велислава Николаева

Характеристика на дисертационния труд

Предоставеният ми за рецензиране дисертационен труд е с общ обем 211 страници. Съдържа списък на фигурите (35), списък на таблиците (26), списък с ползвани съкращения, увод, 3 глави с общо 11 параграфа, заключение, списък с използвана литература и две приложения. Списъкът с използваната литература наброява общо 102 източника, от които 4 на кирилица, останалите 98 на латиница, в т.ч. и електронно базирани.

Актуалността на темата е аргументирана от необходимостта предприятията по-активно и отговорно да се ангажират с устойчивото и „зелено“ управление на материалните си ресурси, протичащите организационни процеси и човешките си ресурси, като предпоставка за пазарен успех, в контекста на преход към кръгова икономика. Умело е аргументирано твърдението, че малките и средните предприятия (МСП), които успешно се трансформират и адаптират в тази нова реалност, повишават своята пазарна устойчивост, конкурентоспособност и бизнес резултатност.

За обект на дисертационното изследване и определено управлението на човешки ресурси и организационните процеси (между лидери и служители) в малките и средните предприятия в Германия, от секторите управление на недвижими имоти, финансови консултантски услуги и занаятчийство, които се развиват в условия на преход към кръгова икономика.

Специфичните предизвикателства и компетенции, които са необходими за ефективното управление на човешките ресурси в условията на кръгова икономика са изведени като предмет в дисертационния труд, а фокусът е поставен „върху развитието на лидерски стратегии, организационна култура, ESG ориентирани практики и интегрирани модели, развиващи устойчивостта и управленските стандарти на предприятията“.

Изследователският проблем е аргументиран с „ограничения брой научни разработки и данни за практически приложени интегрирани модели за УЧР в МСП в условията на кръгова икономика“. Както посочва авторът на дисертационния труд, в повечето от проведените изследвания кръговата икономика е анализирана предимно през „призмата на технологиите, материалните потоци и бизнес моделите“ и то в големите предприятия, а „човешкият фактор, компетенциите, мотивацията, организационната култура, мисленето и благополучието на служителите“ са недостатъчно изследвани като роля и значимост в тази нова реалност.

Защитаваната авторова теза е, че „предизвикателствата пред лидерите при управлението на човешки ресурси в условията на кръгова икономика не се изчерпват само с външни икономически, регулаторни или технологически фактори“, а са обусловени от потенциала на МСП да генерират и развиват знания, създадената ESG култура, степента на лидерство и прилаганите практики за „привличане, мотивация и развитие на човешкия капитал“. Управлението в условията на преход към кръгова икономика „изисква нов управленски капацитет, който обединява лидерската визия, стратегическото УЧР, дигитализацията, бизнес

партньорствата и благополучието на служителите в интегрирана среда за устойчива организационна трансформация“. Човешкият капитал не се разглежда като фактор на производство (трудов ресурс), а като „носител на способност за кръгов преход“.

За цел на разработка е изведено създаването на интегриран модел в условията на преход към кръгова икономика за едновременно устойчиво управление на човешки и природен капитал в МСП. Към така формулираната цел са разработени 5 изследователски задачи, които са последователно изпълнени в разработката. А в резултат на това, ясно се откроява авторовото виждане, че преходът към кръговата икономика не е само екологична или технологична промяна, а представлява целенасочена, управленска трансформация, при която МСП променят начина за създаване, използване и възстановяване на стойността.

Ясно откроява се и тенденцията за увеличаващата се неприложимост на линейния модел в съвременната икономика, и за набиращата скорост реалност на кръговата икономика във всички сфери на обществено икономическия живот.

В Първа глава е представен съдържателния обхват на кръговата икономика като теория и практика, като на тази основа са изведени предизвикателства пред управлението на МСП. Умело е развита идеята за необходимостта от създаване на синергия между човешкия и природния капитал като необходимо условие за кръговия преход на бизнеса, както и за ролята на корпоративната социална отговорност за устойчивото бизнес управление. Подходящо и умело са синтезирани и анализирани линейния и кръговия модел, и предизвикателствата пред малките и средните предприятия.

Още в тази част от дисертационния труд по категоричен начин е аргументирано авторовото твърдение за значението на качеството на човешкия капитал, включително управленския, критично и задълбочено са коментирани организационната култура и работната среда като фундамент за

трансформирането на концепцията за кръговата икономика в работеща управленска практика.

Във Втора глава е представена методологичната рамка на емпиричното изследване. Ясно аргументиран е изборът на трите избрани икономически сектори на МСП в Германия, в които са приложими кръгови бизнес модели. Избран е смесеният аналитичен подход, който съчетава обработката на качествени и количествени отговори, посредством софтуерната програма R (за количествените въпроси) и съдържателно-структуриращ качествен анализ по Кукарцт (за отворените въпроси). Приемам избора на инструментите за обработка на резултатите от дисертационното изследване за подходящи и правилно и прецизно приложени. Представени са и различни управленски практики в кръгови бизнес модели, съотнесими към трите изследвани сектора, като например: жизнен цикъл и ремонт на продукти, ESG ориентирано управление, Product-as-a-Service, дигитализация, устойчиви партньорства, управление на знания и компетентности. Показано е защо УЧР не се разглежда като самостоятелна административна функция, а като интегрирана управленска система, посредством която се постига по-добра синергия между човека и природата и по-отговорно използване на природните ресурси.

В Трета глава са представени резултатите от проведеното емпирично изследване сред 102 малки и средни предприятия по 49 въпроса. Подробно е представена извадката, хода на самото изследване и са обобщени данните от обработката на информацията по всеки от въпросите. Силно положително впечатление прави групирането на отговорите по елементи на предложения от докторант Джое модел за устойчиво интегрирано развитие на човешкия и природния капитал в малките и средните предприятия, а именно: лидерство, човешки ресурси и синергия с природния капитал, корпоративна социална икономика, ESG ориентация и кръгова икономика. Идентифицираните бариери в резултат на проведеното изследване показват, че МСП имат финансови

ограничения, дефицит на знанията, недостатъчно партньори и формализирани практики в областта на кръговата икономика. На тази основа Андреан Джое разработва и предлага „седем управленски стратегии и препоръки за ефективно развитие на знанията, компетентностите и организационния капацитет за устойчиво управление на човешкия и природния капитал в МСП“. Предложеният триетапен интегриран модел за стратегическа трансформация с разработени конкретни фази и стъпки предполага структурна последователност на процеси и стратегии, измеримост чрез предварително идентифицирани показатели за ефективност и адаптивност спрямо спецификите на секторите и особеностите на МСП, който да създаде устойчива управленска рамка за развитие.

Синтезирана е формула за устойчиво развитие в контекста на кръгова икономика (SLOT sme's (Sustainable Leadership Oriented Transformation in SMEs) = f (L, SHRM, K, C, M, D, P)), която включва лидерство, знания, мотивация и благополучие, стратегическо управление на човешките ресурси, култура, дигитализация и партньорство.

Разработеният в дисертационния труд проблем е актуален и значим, а методологията за неговото решаване е правилно подбрана и резултатно приложена.

Положителни страни на дисертационния труд

- Ясно личи ангажираността и интереса на докторант Джое към разглежданата проблематика, видими от начина, по който е изграден текста на дисертационния труд, и от предложената задълбоченост и аналитичност на изложението.
- Изключително прецизно и задълбочено е открито разликата между линейния и кръговия модел на икономика. Ясно е заявено, че разлика има не само в управлението, а и в начина на формиране на стойност, като при линейния модел това е в момента на продажбата, а в кръговата икономика – по време на не целия жизнен цикъл на продукта, който има цикличен характер.

- Силно положително впечатление прави способността на докторанта да идентифицира, синтезира и систематизира информация в подкрепа на защитаваната от него авторова теза за ролята на резултатното управление на човешкия капитал в МСП в контекста на устойчиво развитие и кръгова икономика.
- Като безспорно предимство на предложения дисертационен труд приемам разработеният концептуален модел за участие на МСП в кръговата икономика и предложената от него формула за устойчиво развитие.
- Отчитайки качеството на разработката, приемам, че Андреан Джое е мотивиран и амбициозен изследовател с голям потенциал за последващо развитие.
- Смятам, че предложения материал има характер на завършено самостоятелно научно изследване, със значими теоретични и приложни качества и резултати.
- Смятам че, направеното от докторант Джое, може да се използва не само за МСП в Германия за изследваните от него икономически сектори, а и в други икономически сектори, в други страни, и за всички предприятия по критерия „размер на предприятието“.

Бележки и препоръки към дисертационния труд

Към предложения за рецензиране дисертационен труд нямам съществени критични бележки и препоръки. Въпреки това си позволявам да обърна внимание върху следното:

- Текстът като цяло може да се форматира по-добре. Списъците на фигурите и на таблиците, както и Приложение 2 не започват от нова страница. Някъде има разстояние между абзаците – някъде не. Таблиците и фигурите могат да се форматира по-добре, ненавсякъде има посочени

източници за създаването им. Добре е да се ползва двустранно подравняване на списъците, литературата и цитиранията. Липсват наименования на приложенията.

- Смятам, че изброяването и преди всичко – открояването на всички въпроси, включени в анкетното проучване може да се избегне, особено когато те са посочени в приложение. Избраният подход от докторант Джое по-скоро ненужно натоварва изложението в Трета глава. По този начин се увеличава и дисбаланса между обема на последната глава на дисертационния труд и останалите.
- Препоръчвам на докторанта да популяризира резултатите от своето дисертационно изследване като го направи достояние на посочените в дисертацията заинтересовани страни.
- Приемам, че постигнатите резултати в дисертационния труд трябва да бъдат публикувани в книга (монография) след надграждането на текста.

Подчертавам, че независимо направените от мен бележки и препоръки дисертационния труд има характер на напълно завършено, качествено научно изследване и те не намаляват неговите безспорни достойнства.

При проверка на текстовете на дисертационния труд и автореферата за плагиатство, такова не се установи.

Автореферат

Представеният автореферат е с обем от 44 стр. Той коректно отразява текстовете в дисертационния труд и вярно посочва неговите приноси моменти.

Публикации по темата на дисертацията

Депозираната справка за наукометрия показва изпълнение на минималните изисквания на ЗРАС. Частично съм запозната с текстовете на самите публикации. Приемам, че те са в съответствие с темата на дисертационния труд и обективно отразяват неговите научни и изследователски интереси.

Приноси

Приемам предоставения материал за дело на докторант Джое, което е логически изграден и научно обоснован, и позволяващ формулирането на приноси в трите основни групи: научни, научно-приложни и приложни.

Докторант Джое формулира 2 научни, 5 научно-приложни приноси и 1 приложен принос.

Приемам всички приноси за лично дело на докторанта, логично и коректно изведени от текстовете на дисертационния труд.

Научните приноси водят до обогатяване и допълване на съществуващи знания в областта на управлението на човешките ресурси и обективно отразяват постигнатите резултати в Първа глава на дисертационния труд. Формулираните от него научно-приложни и приложни приноси са логично и подходящо синтезирани.

Въпроси към докторанта

Моля докторант Джое дали вече е запознал някое от изследваните предприятия с резултатите от проучването си и какво е последвало?

Заклучение

Всичко написано до момента ми дава основание да предложа на уважаемите членове на научното жури да подкрепят присъждането на образователна и научна степен „доктор“ на **АНДРЕАН ДЖОЕ**, докторант на самостоятелна подготовка в професионално направление 3.7. „Администрация и управление“, докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство“.

15.10.2026 г.

гр. Варна

Рецензент:

/проф. д-р В. Николаева/